

Kiina otti nolla askelta eteen, kolme taaksepäin

PUHEENVUORO

Lauri Paltemaa
Juha A. Vuori
Mikael Mattlin

Kiinan kansankongressi hyväksyi juuri päättyneessä vuosittaisessa täysistunnossaan joukon muutoksia Kiinan perustuslakiin. Muutosten joukossa oli presidentin virkakausien rajoituksesta luopuminen.

Vaikka presidentin virka ei Kiinassa ole merkittävä, päätöstä on Kiinan-tuntijoiden parissa pidetty järjestyttävänä ja se on saanut osakseen laajaa kritiikkiä.

Päätös poisti yhden harvoista institutionaalisista esteistä pysyvässä vallassa kunnes johtajan on aika mennä tapaamaan Marxia, kuten kiinalainen ilmaisu kuuluu. Päätöksen myötä Kiinan poliittisen järjestelmän uudistukset näyttäsivät loppuneen. Siis mitkä uudistukset?

Kommunistinen puolue aloitti 40 vuotta sitten talousuudistusten kauden **Maon** jälkeisen tosiasiallisen johtajansa, **Deng Xiaopingin** johdolla. Deng näki myös poliittisen reformin tarpeellisena.

Kyse ei ollut muutoksesta kohti demokratiaa, vaikka sitäkin toki vaadittiin heti uudistuskauden alussa. Kyse oli vallankeskityksen purkamisesta, puoluejohdon nuorentamisesta ja poliittisen päätöksenteon sitomisesta sääntöihin, erityisesti kaaderivalintojen kohdalla. Siis ennakoitavuuden lisäämisestä.

Maon kauden mielivaltaan ja nihilistiseen suhtautumiseen sääntöihin, lakeihin ja koko oikeusjärjestelmään oli määrä tulla muutos. Sitä edellyttivät jo markkinatalouden periaatteita mukailleet talousuudistuksetkin.

Tämän ohjelman mukaisesti korkeimmat johtajuusasetat jaettiin usealle hengelle, puolueen virkoihin sovittiin eläkeiät ja oikeusjärjestelmää vahvistettiin huomattavasti. Kylätasolle annettiin oikeus suoriin ja ehdokasasettelultaan osin vapaisiin vaaleihin. 1990- ja 2000-luvuilla

paikallistasolla kokeiltiin hallinnon kehittämistä erilaisilla vaaleilla ja kansalaisten kuulemismenettelyillä.

Tutkijat arvioivat, että Kiina saataisi kehittää lainalaisempaa ja demokraattisempaa hallintoa alhaalta ylös. Samalla puoluejohdon sisäisten pelisääntöjen vahvistuminen kollektiivisen päätöksenteon ja rauhanomaisten puolueen pääsihteerien vaihtumisten ansiosta nähtiin tuovan vakautta.

Tämä ei ollut demokratiaa, mutta silti suunta oli kohti ennakoitavampaa ja lakia kunnioittavampaa hallintotapaa. Dengin johtava periaate oli puolueen ja valtion selkeämpi erottaminen toisistaan. Puolueen tuli keskittyä puolueasioihin.

Kiinan politiikan tarkkailijat kuitenkin näkivät merkkejä uudistushalun laimenemisestä jo 2010-luvulle tultaessa. Paikallistason demokraattisemmat kokeilut eivät levinneet minnekään. Puoluejohdon sisäiset säännöt jäivät vain herrasmieksopimuksiksi, eli niitä ei kirjattu lakeihin.

Yksi dengiläinen piirre, vallankeskityksen esto, purettiin jo 1990-lu-

vulla. Vuoden 2012 jälkeen **Xi Jinpingin** onkin keskittänyt valtaa itselleen suorastaan häkellyttävän tehokkaasti.

Nyt kiinalaisesta politiikasta on jälleen poistettu kolme muuta dengiläistä piirrettä. Ensinnäkin on luovuttu johtajan kausien rajoittamisen ja sitä myötä selkeiden sääntöjen merkityksen korostamisesta. **Wang Qishanin** valinnalla varapresidentiksi luovuttiin hiljaisesta eläkeikärajasta.

Jo viime syksyn puoluekokouksessa rikottiin herrasmieksopimukseen perustunutta tapaa nostaa esiin johtajan seuraajakandidaatteja seuraavaa puoluekokousta varten.

Lyhyessä ajassa Kiinan poliittinen järjestelmä on siis ottanut kolme askelta taaksepäin.

Kun säännöt saavat mennä, tilalle tulee mielivalta ja pidemmällä tähtäimellä epävakaus. Kuten **Aristoteles** opetti jo *Politiikassaan*, oligarkia kukistuu sisältä käsin, kun vahva yksilö nousee sen piiristä monarkiksi tai tyranniksi.

Kiinalaiset toivovat saaneensa valistuneen yksinvaltiaan. Kiinan

pitkä historia tuntee valitettavan harvoja esimerkkejä sellaisista. 1600- ja 1700-luvuilla Kiinaa hallinnut **Kangxi**-keisari lienee harvinaisen poikkeus. **Mao** oli esimerkki toisesta ääripäästä.

Nyt Xistä ollaan rakentamassa Maon kaltaista hahmoa, mistä kieliä paluun tehnyt iskulause kansakunnan ”ruorimiehestä” ja Xin ajattelun paikallinen opiskelu.

Mao oli ensisijaisesti vallankumous- ja sotilasjohtaja. Myös Xi esiintyy mielellään julkisuudessa asevoimien johtajana, puhuu Kiinan palauttamisesta oikealle paikalleen maailmassa ja kertoo Kiinan olevan valmis taistelemaan vihollisiaan vastaan myös verta vuodattamalla.

Kun vallankumousta tuskin on näköpiirissä, niin aiheellisesti voi kysyä: tarvitseeko Kiinan kommunistinen puolue kohta sotia valtarakennelmansa pönkittämiseksi?

Lauri Paltemaa ja Juha A. Vuori ovat professoreita ja Mikael Mattlin dosentti, kollegiumtutkija. Kirjoittajat valmistelevat kirjaa Kiinan poliittisesta järjestelmästä Turun yliopistossa.